

ХАРЧЕНКО С. В.

канд. психол. н., доцент
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»

Вступ. Ефективному виконанню професійних завдань в різноманітних сферах діяльності сприяє розвинутий соціальний інтелект суб'єкта. Вчені вважають, що соціальний інтелект є ресурсом інноваційної діяльності, успішної адаптації молодих спеціалістів на ринку праці та будови кар'єри. Т. А. Панковою показано, що рівень соціального інтелекту особистості пов'язаний зі ступенем її адаптації до професійної діяльності в контексті професій типу «людина-людина». М. Л. Кубишкіна емпірично довела існування зв'язку соціального інтелекту та мотивації соціального успіху, досягнення високих результатів в соціально значущій професійній сфері.

Організація дослідження.

Мета: визначити основні психолого-педагогічні засади розвитку соціального інтелекту майбутнього фахівця у системі «людина-людина»

Результати дослідження, обговорення та висновки.

В сучасній науці найбільша увага приділялася вченими умовам розвитку здібностей соціального інтелекту психологів та педагогів. Так, на думку Л. О. Ляховець, технологія конструктивного розвитку соціального інтелекту майбутніх психологів складалася з наступних етапів [2]:

- отримання нової інформації про себе та особливості власної взаємодії з іншими людьми;
- усвідомлення та аналіз уявлень про себе та свою поведінку;
- оволодіння новими формами пізнання поведінки та регулювання міжособистісної взаємодії;
- закріплення позитивного досвіду в умовних, а пізніше – в реальних ситуаціях взаємодії (наприклад, в період активної психологічної практики);

- набуття досвіду інтерпретації змісту ситуацій спільної діяльності та вибору відповідних стратегій поведінки.

І.Ф. Баширов визначив наступні психологічні умови розвитку соціального інтелекту психолога військової частини в умовах професійної діяльності і професійного навчання [1]:

- розширення інформаційної основи діяльності;
- цілеспрямоване варіювання досвіду соціально-ролевої поведінки;
- забезпечення суб'єктивної активності та включеності в ситуації взаємодії та керування ними;
- збагачення емоційно-особистісних аспектів рольової поведінки та досвіду в умовах професійного спілкування і взаємодії зі значимими фахівцями в професії;
- створення можливості для випереджаючого самовизначення;
- мотивація на створення «інноваційних» хронотопів – індивідуальне сполучення компонентів соціального інтелекту в успішних стилях;
- структурування та диференціація запозичених схем та конструктів професійних дій.

А. В. Федоренко до психолого-педагогічні умови розвитку здібностей соціального інтелекту у майбутніх педагогів-психологів відносить [5]:

- формування уявлення про соціальний інтелект, як про професійно значущої здібності педагога-психолога;
- створення сприятливого психологічного клімату в колективі;
- стимулювання активності студентів за допомогою створення позитивних емоційних переживань;
- збагачення досвіду пізнання та інтерпретації поведінки;
- практикоорієнтовний характер навчання;
- засвоєння гуманістичних цінностей;
- накопичення досвіду емпатичних взаємодії.

Н. М. Сараєвою, Н. О. Макаровою обґрунтовано наступні складові моделі формування соціального інтелекту педагогів [4]:

- активізація мотивації і підвищення рівня компетентності в пріоритетних для самореалізації видах педагогічної діяльності;
- поглиблення знань про соціального інтелекту, його значущість для успішного виконання професійних завдань;
- практико-орієнтований курс, як включає тренінг ефективної комунікації та продуктивної взаємодії,
- використання пояснювальних (елементи лекції, демонстрація), пошукових (моделювання і аналіз пріоритетних видів педагогічної діяльності); проблемних (вирішення комунікативних завдань; практичне вдосконалення і закріплення умінь і навичок ефективної взаємодії, ділові ігри, вправи) методів.

А.О. Куракіна виділяє наступні педагогічні умови розвитку соціального інтелекту майбутнього педагога в освітньому процесі [2]:

- активна участь студентів в соціальних взаємодіях, спрямованість на міжособистісне пізнання всередині професійної групи;
- оволодіння механізмами ідентифікації, інтелектуальної та особистісної рефлексії, емпатії в ситуаціях педагогічної взаємодії;
- моделювання в процесі навчання професійно-мовних ситуацій, найбільш повно відображають типові моделі ситуацій професійної взаємодії;
- групові заняття з використанням інтерактивних методів навчання.

На нашу думку, основними психолого-педагогічними умовами розвитку соціального інтелекту майбутніх фахівців у системі «людина-людина» є:

- збагачення досвіду соціально-ролевої поведінки;
- набуття знань про особливості відображення ситуації взаємодії особами різних груп за віком, станом здоров'я тощо;
- розвиток загальних здібностей в ситуаціях соціальної взаємодії та здатності приймати неординарні рішення в процесі міжособистісних стосунків, в тому числі й несприятливого характеру;
- опанування техніками спілкування в процесі засвоєння відповідних навчальних дисциплін, проходження практики, участі в соціально-психологічних тренінгах, тренінгу сенситивності, кіно-та бібліо-тренінгу тощо;

- профілактика формування жорстких міжособистісних стереотипів, упередженості в соціальній перцепції;
- розвиток навичок соціального прогнозування, а саме, формулювання планів власних дій, рефлексії власного розвитку і оцінки невикористаних альтернативних можливостей тощо;
- актуалізація мотивації на випереджаюче самовизначення в професійному розвитку або самовдосконаленні.

Перспективи подальших досліджень. Розвиток здібностей соціального інтелекту необхідно планувати при організації заходів з підвищення кваліфікації фахівців у системі «людина-людина».

Список літератури.

1. Баширов И. Ф. Социальный интеллект как фактор успешности профессиональной деятельности военного психолога : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.05 Москва, 2006. 22 с.
2. Куракина А.О. Педагогические условия развития социального интеллекта студентов в образовательном процессе педагогического вуза. *Педагогические науки. Фундаментальные исследования*. 2012. № 11. С. 1382 – 1385. □
3. Ляховець Л. О. Особливості формування соціального інтелекту у майбутніх психологів : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.05. Чернігів, 2009. 18 с.
4. Сараева Н. М., Макарова Н. А. Психолого-педагогические условия формирования социального интеллекта педагогов. *Учёные записки ЗабГУ*. 2013. № 5 (52). С. 127 – 133.
5. Федоренко А. В. Развитие социального интеллекта будущих педагогов-психологов в процессе адаптации к учебно-профессиональной деятельности : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.07. Самара, 2013. 24 с. URL: <https://search.rsl.ru/ru/record/01006747629> (дата звернення: 15.11.2017).

